

Crítica ▶

DES DEL JARDI

Les samarretes de Roman Jakobson

VICENÇ PAGÈS JORDÀ

● Tot va començar, segons les meves investigacions, amb Madonna i George Michael, allà als anys vuitanta: van requisar les creus que duïen els membres de les tribus sinistra i gòtica i se les van penjar a les orelles en forma d'arracada. Per primera vegada, la creu quedava desproveïda del seu sentit i es reduïa a una forma. No es tractava de vindicar-la, ni tampoc de blasmar-la, sinó de reduir-la a la funció estètica.

Al segle XIX, quan un mariner aconseguia travessar per primera vegada un pas arriscat, com ara el cap d'Hornos, tenia dret a lluir una arracada. Llavors els tatuatges tampoc eren gratuïts, sinó el signe d'una gesta rara o valerosa. Dur uns pantalons massa balders és habitual quan un és client del sistema penitenciari nord-americà. Doncs bé: avui l'arracada, el tatuatge o els pantalons balders s'han convertit en una moda, és a dir, han sofert l'extirpació del seu significat. Que un adolescent dugui dibuixada una fulla de marihuana en un collar, en una diadema o en una samarreta no significa que en consumeixi habitualment, ni tan sols que estigui a favor de la legalització parcial o total. Significa, senzillament, que en un dibuix que mola.

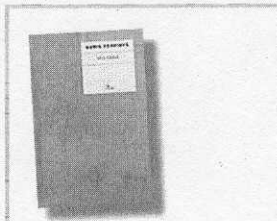
Ara que a l'estiu proliferen les samarretes amb tota llei de guixades i textos, no cometeu l'error de creure que l'usuari se sent vinculat d'alguna manera al missatge. Que un adolescent de vint o trenta anys dugui un retrat del Che Guevara o una invitació al coït no té cap relació amb les seves conviccions polítiques ni amb els seus apetits sexuals. En una pel·lícula de Woody Allen, un noi transita per un corredor fosc cofat amb un casc de miner, però el du a l'inrevés, és a dir, amb la llanterna situada sobre al clatell. Quan el seu company li pregunta com és que el porta d'aquella manera, és a dir, sense sentit, l'interpel·lat li contesta, somrient, que perquè és guai.

La tendència és general, però a l'estiu s'exacerba, i no només a les samarretes: els signes es desfan a corre-cuita del seu sentit i es concentren en la clofolla. És el que venia a dir Roman Jakobson de la funció poètica: l'important no és el significat de les paraules, sinó la música, l'olor, el traç. Després de Marx i de Freud, ara s'està morint el tercer mosqueter, és a dir, Saussure. Que s'acabi l'estiu, sisplau.

Bocins de temps

Tragèdia de la fugida i del paradís, a «Mistana» Núria Perpinyà ha escrit una novel·la simbòlica i suggeridora, a la recerca de la realitat i de la vida

MXAVIER CORTADELLAS *Mistana* és una novel·la fantàstica. També és una novel·la simbòlica, un espai tancat com el primer Mistana, el poble cobert de boira i envoltat de quaranta menhirs on el meteoròleg Simbert es refugia després de fer una predicció equivocada. En els primers capítols d'aquesta novel·la, les paraules suren tal com suren tots els personatges boirosos i insignificants que Simbert va trobant i tractant, personatges lúcids però també guillats, odiosos i, en altres moments, entranyables. El primer d'aquests personatges és Lectra Dharrren, la botiguera de cinquanta anys; capficada a treballar, amant esporàdica de Simbert, contrapoder fàctic oficial de Jofre Orhiac, l'alcalde anarquista de Mistana. Un altre personatge és també Ghomar, mestra retirada i dona d'Orhiac, obsessionada amb el fill que ha perdut i enfrontada a Marlot, la mestra, forastera com Simbert i gran amor seu, que parla dient un mot per un altre, «normalment el seu contrari». També hi ha Bertz, el boig, tan eteri com les criatures que juguen a córrer, però no a amagar-se. A *Mistana*, quin sentit tindria jugar a amagar-se si la boira ho cobreix tot? I hi ha encara Sendal, mestressa de les aigües termals i de les sendalites, dedicades a la ganduleria i al plaer dionisiac, centre real de Mistana. Un dels rerefons d'aquesta novel·la són les tragèdies gregues. Com és sabut, a les tragèdies, el desenllaç és imprevisit. També a *Mistana*, perquè totes les previsions són equivocades: la de Simbert, quan arriba —«és diu a si mateix que potser ja ha tocat fons i que difícil-

«MISTANA»

Autora: NÚRIA PERPINYÀ
Editorial: PROA
Pàgines: 215 / Preu: 16 EUROS

Mistana és un poble de quaranta egoistes, amb xiquets, perdedors i malalts que tan aviat desperten la nostra simpatia com la nostra aversió. Com tot espai tancat, aquest poble perdut i emboirat esclavitzava els seus habitants. Davant la dictadura que flota en l'ambient, cadascú reacciona d'una manera diferent...

Núria Perpinyà (Lleida, 1961) és professora de teoria de la literatura a la Universitat de Lleida. Fins ara havia

publicat les novel·les *Un bon error* (1998) i *Una casa per compondre* (2001), totes dues a l'editorial Empúries. A *Mistana*, que inaugura una nova etapa amb l'editorial Proa, Núria Perpinyà fa entrar els lectors en un món ple de realisme màgic, de boira i de bogeria. Una història fantàstica i simbòlica sobre la família i la follia.

ment pot anar més avall»; la de Lectra, en el moment que l'acull —«Tu seràs el nostre salvador, ho sé»; la de Jofre Orhiac, quan convida Simbert i en parla a Ghomar —«No crec que te l'escampi

mai, la boira, aquest fulano»—. Dividida en nou capítols titulats d'acord amb diferents qualitats de la boira, no sembla gaire inversemblant relacionar *Mistana* i el viatge simbòlic cap a la vida i cap a les veritats primigènies de Simbert amb el país inaccessible per terra i per mar, de muntanyes alteroses, on vivia el que el grec deien que era la terra feliç dels hiperboris. «Vinc d'una terra del profund assolellat, on brillen els jardins daurats», diuen els versos d'una cançó sobre ells. La *Mistana* de Núria Perpinyà és boirosa perquè recorda en alguns punts Lleida; Jofre Orhiac, l'alcalde, és també el paer. Es relaciona força més, però, amb Hölderlin, lúcid i al mateix temps boig, tocant sense parar les teclades que encara sonaven del seu piano. També amb *El naixement de la tragèdia* i amb els *Ditirambes de Dionís* de Nietzsche, amb la seva bogeria sàvia reivindicant Teseu i els lligams entre el seny i la vida. Les rutes forestals que duen Simbert a Mistana són laberíntiques com el camí que va fer Teseu per trobar Ariadna. Mig a les palpentes i a l'atzar, amb la ceguesa simbòlica dels habitants de Mistana, és molt aclaridor que els problemes d'ulls que té «aquest bocí de temps lluitant contra un temps immutable» de Simbert s'atenuï amb la boira. *Mistana* és també una novel·la lírica i sorprenent, intimidadora i suggeridora, difícil perquè, tal com es demana Maud Lagage, «com es pot fer una escultura de la boira, un objecte sense forma?» Hi ha el perill que alguns lectors pensin que és només una novel·la experimental i estranya. S'equivocaran. És sobretot una aposta radical a favor de l'art i la literatura.

Novetats ▶

«MARCEL·LI MASSANA. L'HOME MÉS BUSCAT»

Autor: JOSEP CLARA
Editorial: RAFAEL DALMAU
Pàgines: 270

L'historiador Josep Clara aprofundeix en la trajectòria del guerriller antifranquista Marcel·li Massana (1918-1981), a partir de fonts judicials i dels escrits del protagonista. Al darrere de la figura del berguedà més buscat hi havia un home que va haver de viure situacions familiars i personals ben complicades.

«LA MATEMÀTICA DE LA HISTÒRIA. LA TEORIA CÍCLICA D'ALEXANDRE DEULOFEU»

Autors: E. PUJOL, J. CASASSAS, F. ROCA I J. GUTÉRREZ
Editorial: BRAU
Pàgines: 170

Entre els anys 1930 i 1939, l'empordanès Alexandre Deulofeu va posar les bases de la teoria de la matemàtica de la història, segons la qual els períodes històrics segueixen un model cíclic, amb la mateixa cadència que els cicles biològics.

«DOTZE ANYS AL COSTAT DE HITLER»

Autora: CHRISTA SCHROEDER
Editorial: PAGÈS EDITORS
Pàgines: 176

Christa Schroeder va treballar dotze anys com a secretària privada d'Adolf Hitler: a la cancelleria, a Berghof, al búnquer de Berlín, fins a uns dies abans de la seva mort. L'any 1947 la va descobrir un agent francoamericà que li va fer una llarga entrevista per encàrrec de l'exèrcit dels EUA. De les notes d'aquella conversa en va sorgir aquest testimoni.

